

**MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ
В 2022-2023 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ**

Chișinău, 2022

**Методичні рекомендації
щодо вивчення української мови і літератури
в 2022-2023 навчальному році.**

Особливості викладання дисципліни згідно курикулуму 2019 року видання

Одна з найважливіших тенденцій освіти в Республіці Молдова сьогодні – перегляд курикулумів та підходів до надання освіти на засадах компетентнісного підходу.

Усі дисципліни курикулумної галузі знань *Мова і спілкування* містять:

- ***інтеграцію змісту – Мова і література***
- ***єдині специфічні компетенції***
- ***єдині теми для мовленнєвої діяльності для 5-9 класів***

Мета навчання ***інтегрованого курсу*** української мови і літератури полягає у забезпеченні формування системи компетенцій для виховання творчої, національно свідомої особистості, громадянина Республіки Молдова.

Специфікою інтеграції цього періоду є те, що відбувається *предметна*, (а не тематична) інтеграція, яка має на меті - об'єднання змісту складових частин – мовної і літературної.

Інтеграція курсу відбувається на ґрунті двох фундаментальних гуманітарних наук – лінгвістики та літературознавства, що виявляється у співвіднесенні основних змістових ліній курикулуму: мовленнєвої, комунікативної, літературної (читацької), мовної, соціокультурної.

Охарактеризовані змістові лінії відповідають ключовим компетенціям: ***мовленнєвій, комунікативній, літературній, мовній, соціокультурній***. Кожна з перелічених видів компетенцій реалізується змістом дисципліни в нерозривній єдності.

Текстоцентричний підхід, орієнтований на вивчення всіх мовних явищ на основі тексту стає основним.

Предметні цілі сучасного курсу «Українська мова і література» максимально наближені до життєвих потреб учнів, відображають їхні життєві орієнтири, спрямовують курс на інтенсивний мовленнєво-розумовий, інтелектуальний і духовний розвиток учнів, підвищення рівня загальної освіти, зокрема, – через низку конкретних завдань навчальної дисципліни, які ґрунтуються на аксіологічній, літературознавчій та культурологічній змістових лініях. При цьому розвиток мовленнєвої діяльності учня розглядається як інтегрований показник його особистісного зростання. Оволодіння учнями комплексом знань про художню літературу, її теорію та історію, а також літературно-творчими вміннями, досвідом і способами діяльності передбачає *формування загальної читацької компетентності*.

Реалізація компетентнісного підходу на уроках української мови і літератури забезпечує підвищення рівня успішності читацької діяльності учня, а відтак – повноцінне сприймання літературних творів у контексті духовних цінностей національної і світової художньої культури.

Нормативні документи

У 2022-2023 навчальному році діють наступні нормативні документи:

- **Курикулум** з навчальної дисципліни Українська мова і література для початкової, гімназичної та ліцейської ланки, затверджений наказами МОКД № 2018 р. та № 906 від 17 липня 2019 р.;
- **Гід** з впровадження Курикулуму з навчальної дисципліни Українська мова і література для початкової, гімназичної та ліцейської ланки (2018-2019 р.р.)
- **Навчальний план** для початкової, гімназичної і ліцейської ланки на 2022-2023 навчальний рік (Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr.123 din 28.02.2022. PLANUL-CADRU pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2022-2023).
- **Інструкція** щодо заповнення класного журналу в **2022-2023** навчальному році (Ordinul din 18.05.2022 nr. 336. Cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind completarea catalogului școlar in anul de studii 2022-2023).
- **Програма для національного тестування на диплом БАК** з української мови і літератури, Кишинів, 2021. (см. <http://aee.edu.md/content/programe-de-examene>)
- **Положення про оцінювання** та оцінці за результатами навчання, переведення і закінчення навчання в початковій, гімназичній і ліцейській освіті (затверджено наказом МОКД № 70 від 30.01.2020 р.)
- **Інструкція про дозування домашніх завдань.** Наказ № 1249 від 22.08.2018. (https://mecc.gov.md/sites/default/files/instructiune_teme_pentru_acasa.pdf).

Навчальний план

Навчальний план для початкової, гімназичної та ліцейської освіти на 2022-2023 навчальний рік на викладання української мови і літератури передбачає:

Кількість навчальних годин на тиждень							
V кл.	VI кл.	VII кл.	VIII кл.	IX кл.	X кл.	XI кл.	XII кл.
3 год.	3 год.	3 год.	3 год.	3 год.	3 год.–реальний профіль 4 год.–гуманітарний профіль		

Звертаємо увагу на те, що при запропонованій формі інтеграції на одному з уроків більше уваги слід приділити мовній темі, а на наступному літературній. При цьому вчитель має право самостійно регулювати кількість та співвідношення мовного (лінгвістичного) і літературного (літературознавчого) навчального матеріалу на кожному із запланованих уроків.

У класних журналах 5-12 класів записується одна сторінка «Українська мова і література». Підсумкова оцінка виставляється як загальна із суми всіх оцінок.

Навчально-методичне забезпечення

Навчально-дидактичні матеріали з дисципліни:

- Стандарти
- Курикулум
- Методичний гід
- Підручник

Основним нормативним документом викладання української мови та літератури є Шкільні курикулуми з української мови і літератури, які належать до четвертого покоління

цього типу документів і другого покоління курикулумів, заснованих на компетенція і вводяться поступово.

В 2018 році вийшов новий вдосконалений курикулум для початкової школи. В 2022-2023 навчальному році за новим курикулумом будуть працювати всі учні 1-4 класів.

У 2019 році вийшли нові перероблені Курикулуми для гімназичної (5-9 кл.) та ліцейської (10-12 кл.) ланки. Вони забезпечують наступність від одного ступеня навчання (початкової освіти) до іншого (гімназичної та ліцейської освіти) і базуються на сучасних підходах освіти: особистісно-зорієнтованому, компетентнісному, діяльнісному, ціннісному. *Пропоновані курикулуми належать до четвертого покоління цього типу документів і другого покоління курикулумів, заснованих на компетенція і вводяться поступово.*

В 2022-2023 навчальному році організація навчання в V-VIII, X-XII класах здійснюється на основі Курикулуму – 2019 з української мови та літератури згідно з наказом Міністерства освіти, культури та досліджень № 591 від 26.06.2020 р. У **IX класі** працюють за Курикулумом 2010 року видання.

У Курикулумах з української мови і літератури відображено інтегрований курс мови і літератури, модифікований відповідно до сучасної освітньої національної політики Республіки Молдова. У ньому визначено цілі, завдання, одиниці компетенцій, одиниці змісту, технології навчання та оцінювання з української мови і літератури на основі сучасних наукових підходів, з урахуванням специфіки вивчення предмета в умовах діаспори. Він виконує дві основні функції: регульовальну і стратегічну, які реалізуються у розділах цього документу. Здійснення **предметної інтеграції в V-XII-х** класах забезпечується об'єднанням змісту – «Української мови» та «Літератури».

Викладання української мови і літератури в 1-9 класах буде здійснюватися за **підручниками**, які видані в Республіці Молдова:

I клас– Кожухар К.С., Суфтїна Т.Г., Черевченко О.М. *Веселка*.– Chişinău, “Ştiinţa”, 2020.

I-II клас - Кожухар К., Нікітченко А., Кожухар В., Рокіцька Л. *Родемій красний*. Історія, культура і традиції українського народу. – Кишинів, UniversPedagogic, 2007.

II клас – Кожухар К.С., Суфтїна Т.Г. *Калинка*.– Chişinău, “Ştiinţa”, 2015.

III клас – Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Люшнівська А.О. *Українська мова та літературне читання*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2016.

IV клас – Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Люшнівська А.О. *Українська мова та літературне читання*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2017.

V клас – Туницька М.В., Чорновалова А.І., Нікітченко А.І. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2015.

VI клас – Кожухар К.С., Туницька М.В., Нікітченко А.І., Рокіцька Л.В. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2017.

VII клас– Кожухар К.С., Туницька М.В., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2018.

VIII клас–Туницька М.В., Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2019.

IX клас – Паламар Л.М., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І., Рокіцька Л.В. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2016.

Підручники з української мови і літератури розроблені під стандарт «мови навчання», тобто містять матеріалу більше, ніж розраховано на 3 навчальні години. Тому вчитель при розробці поурочного планування самостійно визначає обсяг матеріалу для обов'язкового опрацювання з учнями (не менше 75% від загального обсягу). Звертаємо увагу на те, що

кількість годин для вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати. Резервний час може використовуватися для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів).

Довгострокове навчальне планування (календарне планування) на 2022-2023 навчальний рік складається вчителем на семестри. На початку навчального року (серпень-вересень) директор навчального закладу повинен його затвердити.

Специфічні аспекти організації навчального процесу з дисципліни «Українська мова та література» в 2022-2023 навчальному році

По-перше – запровадження нового етапу Курикулуму -2019.

По-друге – продовження пандемії Ковід -2019.

В умовах пандемії, ускладнення епідеміологічної ситуації та пов'язаними з цим карантинними заходами, варто звернути увагу на особливості такого виду навчання як дистанційне.

Детально про дистанційне навчання висвітлено у *Методичних рекомендаціях з вивчення української мови і літератури у 2020-2021, 2021-2022 роках та* в Методології організації навчального процесу в період карантину (*Metodologia privind continuarea la distanță a procesului educațional în condiții de carantină în învățământul primar, gimnazial și liceal*).

(https://mecc.gov.md/sites/default/files/26.03.2020_metodologiya-provedeniya-distancionnogo-obrazovat.-processa.pdf);

Організація навчальної діяльності на уроках української мови та літератури

На сучасному етапі модернізація навчально-виховного процесу покликана сприяти формуванню та розвитку творчої особистості, яка спроможна повноцінно реалізуватися в житті. Для цього їй потрібні певні **компетенції**: думати, розуміти сутність речей, аналізувати, осмислювати ідеї, шукати потрібну інформацію, тлумачити її, застосовувати за певних умов.

Основною формою організації процесу навчання учнів є урок. Найхарактернішими ознаками його є те, що він проводиться при постійному складі учнів і під безпосереднім керівництвом вчителя, за сталим розкладом.

Кожен урок має свою структуру, тобто зовнішні постійні елементи (етапи). Вони складають макроструктуру уроку. Ознакою уроку як форми навчання є те, що він має початок і кінець. У макроструктурі кожного уроку початок виділяється в самостійний етап – “Організація класу до уроку”, а кінець – “Підсумок уроку”. Ці етапи створюють рамки, в яких відбувається процес навчання або його частина. Крім цих, розрізняють наступні етапи уроку: “Повідомлення теми, мети і завдань уроку. Загальна мотивація діяльності учнів”, “Формування і засвоєння нових знань, умінь і навичок”, “Систематизація і узагальнення засвоєних знань, умінь і навичок”, “Застосування засвоєних знань, умінь і навичок”, “Перевірка засвоєних знань, умінь і навичок”, “Організація домашньої роботи”. Кожен із етапів має свою дидактичну мету.

Сукупність методів і прийомів на кожному етапі уроку складає мікроструктуру уроку. Вона є дуже мобільною. Розробка її з позиції досягнення найбільшої адекватності у кожній конкретній ситуації дозволяє гнучкіше використовувати всю структуру того чи іншого типу уроку.

Сучасні учні з цікавістю виконують ті види навчальної діяльності, які дають їм матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу та самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчості. Адже критичне мислення – це складний процес, що починається із залучення інформації та закінчується прийняттям рішення.

Як зробити урок не лише пізнавальним, інформативним, але й підтримувати у дітей зацікавленість предметом, бажання вчитися, зробити урок цікавим, підвищити у учнів мотивацію до навчання?

Потрібно зацікавити, вмотивувати учнів до вивчення теми, можна шляхом *уникнення одноманітності, шаблонності в роботі, використання таких форм, методів навчання, які збуджують пізнавальний інтерес і стимулюють самостійне мислення учнів.*

Якщо питання впровадження інтерактивних технологій навчання є одним з нових у педагогіці, то на використання ігрових завдань, які допомагають підвищити мотивацію учнів до навчання, зацікавити їх предметом, педагоги наголошували і раніше.

Для активізації діяльності учнів вчителю потрібно виконати **такі завдання:**

- систематично удосконалювати організаційні вміння;
- перед кожним уроком психологічно налаштовувати учнів на роботу, відволікати від попередніх вражень;
- постійно виховувати зібраність, прагненням до порядку та дисципліни у навчанні, до самоорганізованості.

Для реалізації даної проблеми добирати різні методи і прийоми, які можуть впливати на організацію класу до уроку:

- розв'язування кросворду на перерві, пов'язаного з темою уроку;
- зачитування уривку оповідання і зупинка на найцікавішому місці, а продовження зробити на уроці і т. ін.

Звичайно, що такі прийоми використовуються з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, їх інтересу до навчального предмету, конкретної ситуації перед уроком. Використання *інтерактивних технологій* при організації навчальної діяльності на уроках української мови та літератури в I-XII класах не самоціль, а лише *засіб*, який *сприяє співробітництву на уроці.*

Організація учнів до уроку не повинна забирати багато часу, згодом може взагалі тривати менше хвилини, але повинна характеризуватися певним динамізмом, давати учням заряд психічної енергії і працездатності

Завдяки мовним розминкам, тренінгам створюються умови, за яких мета і завдання навчального процесу, визначені вчителем, усвідомлюються кожним учнем як особистісно значущі. Із психологічної точки зору розминка — це своєрідний спосіб позбутись негативу, дискомфорту, відчуття себе захищеною частинкою дружнього колективу. Розминка ззовні схожа на цікаву гру, але несе в собі глибоку інформацію, яка готує ґрунт для сприйняття нового матеріалу. Застосовувати міні-тренінги доцільно, коли що учні прийшли на урок занадто збуджені, емоційні, не можуть швидко "включитися" в роботу. Пропонується учням тренінг у невимушеній формі, швидкому темпі, не примушуючи всіх виконувати завдання. Але, як правило, діти звикають до таких оргмоментів і активно беруть участь у тренінгу.

„Розминка” на уроках української мови і літератури використовується як *метод формування комунікативної компетентності учнів.* Соціальне замовлення суспільства полягає в тому, щоб насамперед забезпечити мовленнєвий розвиток особистості, навчити її вільно спілкуватися в різних ситуаціях. Цей процес відбуватиметься лише за умов комунікативно-діяльнісного підходу до навчання. Комунікативна діяльність допомагає зробити клас інтерактивною групою, де учні почуватимуться впевнено, висловлюючи свої

погляди та думки, а також заохочують товаришів до співпраці. У результаті складається стимулююча, творча атмосфера.

Сам процес проведення деяких видів розминок передбачає достатню рухливість (об'єднання в групи, шиккування у коло, пересування по класній кімнаті). Систематичне використання розминок на уроках допоможе у спілкуванні сором'язливим дітям, таким, які виявляють агресивність, дітям з мовними та іншими вадами.

Розминка є маленьким міцним містком між початком уроку та його основною частиною. Як побудувати цей невеликий, але такий важливий етап уроку, залежить від творчості педагога, його вміння взаємодіяти з учнями. Дійсно, в організації уроку творчий пошук учителя необхідний, але водночас треба підкреслити, що новації - не самоціль: вони мусять бути педагогічно виправданими та відповідати основним вимогам навчання і виховання в сучасній школі.

Отже, використання для організації навчальної діяльності учнів на уроках української мови та літератури окремих інтерактивних технологій та ігрових завдань дійсно підвищують рівень пізнавальної діяльності та мотивації учнів, зацікавлюють їх, що сприяє бажанню виконувати ті чи інші види робіт, а відтак – *засвоювати навчальний матеріал у співпраці, співтворчості, шляхом самостійної роботи думки*. А вчителю дає змогу диференціювати, індивідуалізувати процес навчання, розвивати аналітичне мислення учнів, формувати в них навички самооцінки, самоконтролю своєї навчальної діяльності, сприяти розвитку творчого мислення, культури спілкування, виховувати активну особистість, яка вмє бачити, ставити і вирішувати нестандартні проблеми.

Зрозуміло, що при використанні інтерактивних технологій, ігрових завдань, виникають і **деякі труднощі**, а саме:

- виробити в учнів розуміння того, що метою уроку є не просто гра, а гра дидактична, спрямована в першу чергу на налаштування до засвоєння певних знань,
- організувати роботу всіх учнів, які повинні зрозуміти і дотримуватися правил, що вимагає та чи інша технологія або гра,
- організовувати свою пізнавальну діяльність під час виконання ігрових завдань, інтерактивних вправ учнів потрібно навчати **поступово**, починаючи з 5 – 6 класу, використання зазначених технологій і форм роботи, плануючи **ускладнення** їх в старших класах.

Основні етапи сучасного уроку

1. Організаційний момент (зовнішня і внутрішня (психологічна) готовність учнів до уроку).
  2. Перевірка домашнього завдання.
  3. Перевірка компетенцій для підготовки до нової теми.
  4. Постановка мети уроку.
  5. Організація сприйняття та осмислення нової інформації.
  6. Первинна перевірка розуміння нової інформації.
  7. Організація засвоєння засобів діяльності шляхом озвучення інформації і вправ з її використання (в тому числі зміна варіантів) за зразком.
  8. Творче застосування й добування знань, освоєння засобів діяльності шляхом вирішення проблемних задач, побудованих за освоєними компетенціями.
  9. Узагальнення досліджуваного на уроці й введення його в систему раніше засвоєних знань.
  10. Контроль над результатами навчальної діяльності, здійснюваний вчителем і учнями,
-

оцінка знань.

11. Домашнє завдання до наступного уроку.

12. Підведення підсумків уроку.

Структура уроку – це сукупність різноманітних варіантів, що взаємодіють між елементами уроку, з'являється в процесі навчання і забезпечує його цілеспрямованість.

Інтеграція

Інтеграція навчальних предметів освітньої галузі «Мова і спілкування» передбачає формування в учнів цілісної духовної та мовної картини світу і здійснюється на рівні мети й завдань курикулумів, а реалізується на рівні змісту кожного компонента і технологій проведення уроків у школі. «Зміст мовного і літературного компонента в основній школі спрямований на досягнення належного рівня сформованості вміння користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності, читати й усвідомлювати прочитане; розвиток інтересу до художньої літератури і системного читання; формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів, виховання в учнів любові, поваги до традицій свого народу, толерантного ставлення до культурних традицій інших народів».

Найвідповідальнішим етапом підготовки інтегрованого заняття є визначення мети і завдань уроку, адже він має сприяти цілісності навчального процесу, формуванню знань і вмінь учнів на якісно новому рівні. Ураховуючи це, обирається навчальна, розвивальна і виховна мета з навчального змісту, що інтегруються.

Під час проведення інтегрованих уроків пропонуємо застосовувати такі види робіт:

- німий диктант (демонстрація певних явищ за допомогою ТЗН (карта, картина, аудіо, відео, мультимедійна дошка) і запис їхніх назв, характеристик тощо);
- диктант-вікторина (запис лінгвістичних термінів, визначення яких подається);
- створення предметних словників, довідників (тлумачення слів-омонімів, що використовуються у термінологічних системах різних наук, наприклад, лексема «вид» у мові, літературі, географії, біології);
- розроблення власного лінгвістичного проекту з проєкцією на вивчення іншого навчального предмета;
- творчі роботи (фіксування мовними засобами музичних вражень, базованих на звучанні музики і підсилених текстом музичного твору);
- аналіз художнього концепту, який містить ключову лексеми і дасть змогу формувати цілісне і повне уявлення про певне явище;
- створення характеристики образу (головного героя художнього, музичного чи живописного твору);
- продовжити текст з опорою на однорідні члени речення;
- побудова, перебудова, відновлення, редагування текстів та ін.

Отже, інтегровані уроки мови і літератури – це сучасні уроки філологічного циклу, які забезпечують опанування учнями взаємопов'язаного програмового матеріалу, цілісну

реалізацію змістових ліній чинного курикулуму з української мови й літератури, комплексне формування мовної, мовленнєвої, літературної, соціокультурної та діяльнішої (стратегічної) компетентності учнів загальноосвітньої школи.

Проведення уроків розвитку зв'язного мовлення

У новому навчальному році вчителю слід звернути особливу увагу на проведення *уроків розвитку зв'язного мовлення*.

Робота з розвитку мовлення учнів забезпечує тісний зв'язок лінгвістичної теорії з практикою і ґрунтується на опрацюванні текстів різних стилів і типів мовлення, на аналізі їх змісту, структури і мовних засобів. Лінгвістичний аналіз тексту забезпечує комунікативний та функціонально-стилістичний підходи до навчання мови: аналізуючи текст, учні засвоюють його комунікативні ознаки (роль у спілкуванні), стилістичну приналежність і функції мовних одиниць, а отже, формують і вдосконалюють свою мовну і мовленнєву компетенцію.

Як об'єкт лінгвістики текст (лат. *textum* – тканина, поєднання, в'язь) є функціонально завершеним мовним цілим, основне завдання якого визначається певною метою мовленнєвої діяльності. Для тексту характерна зв'язність, що відображає єдність фонетичних, лексико-семантичних, граматичних засобів з урахуванням їх функціонально-стилістичного навантаження, комунікативне спрямування (мету, сферу спілкування), композиційну структуру, зміст та внутрішній смисл (тему й основну думку).

Текст диференціюють за формами їх реалізації (усній, писемній). Значна частина текстів належить до тієї групи, яка може матеріалізуватися як у писемному, так і в усному варіантах – залежно від ситуації мовлення (тексти публіцистичні, тексти наукові, тексти інформаційні тощо). Є певна кількість текстологічних різновидів, у процесі реалізації яких віддається перевага одній формі: писемній (епістолярні тексти, твори художньої літератури, офіційні документи, накази, протоколи, характеристики, акти) або усній (судові промови, розповіді, фольклорні твори тощо).

Розрізняють усні й писемні тексти, художні й нехудожні, прозові й віршові, монологічні й діалогічні, розповідь, опис, роздум, абзац, макротекст і мікротекст, контекст, підтекст та інші. Усний текст – продукт живого мовлення, письмовий – продукт письма чи друкування. Кожний з них має відповідно властивості усного чи писемного мовлення. Усний текст сприймається на слух, писемний – візуально.

У шкільній практиці широко застосовуються різні аспекти роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів як на уроках мови (робота над словом, словосполученням, реченням під час вивчення окремих тем курсу відповідно до навчальних програм), так і на спеціальних заняттях, присвячених розвитку зв'язного мовлення (робота над темою, планом, композицією тексту, діалогічним і монологічним мовленням, творами різних жанрів).

Проблеми розвитку мовлення в сучасній лінгвістиці, психології, лінгводидактиці пов'язують з вивченням одиниць більших ніж речення. В основі змісту діючого Курикулуму робота з розвитку зв'язного мовлення основана не лише з проведення тих чи інших творчих робіт, а формування певних умінь, що забезпечують самостійне складання тексту. Найголовніші серед них – уміння говорити і писати в межах певної теми; збирати і систематизувати матеріал до наступного твору; будувати текст в певному жанрі, в тій чи іншій композиційній формі, а також вироблення навичок аналізу тексту.

Зв'язне мовлення насамперед передбачає наявність зовнішніх та внутрішніх зв'язків між реченнями сформованої структури. Встановлення зв'язків між реченнями та засобів їх вияву у кожній структурі тексту стає орієнтиром учителеві в роботі над розвитком зв'язного мовлення учнів.

Отже, проблема тексту у зв'язку з навчанням зв'язного мовлення – важлива і принципова, оскільки текст є основною одиницею висловлення. Тому знання структури тексту, його теми, зв'язків для написання переказів різних жанрів є закономірною потребою.

Оцінювання результатів навчальної діяльності учнів з української мови і літератури.

На уроках української мови і літератури процес оцінювання потрібно здійснювати з урахуванням **загальних принципів оцінки**: об'єктивність, систематичність, наочність, гнучкість, научність, гуманність тощо; **видів контролю**: *первинне/стартове, поточне/формативне, підсумкове/сумативне*; різноманітних **форм перевірки навчального продукту**: тестування, контрольні роботи, есе, проектування, дослідження і т.д., взаємо- та самооцінювання та інше.

Під час проведення *сумативного* оцінювання потрібно враховувати *інтегрованість та текстоцентричність* викладання дисципліни і в зв'язку з цим розробляти матеріали на основі зв'язного тексту, а також подавати завдання з мови, мовлення та літературознавства.

В першу чергу оцінюються досягнення учнем навчальних стандартів, а також навчальний продукт учня.

Протягом усього навчального процесу необхідно здійснювати зворотний зв'язок і поточне оцінювання, які необхідні для отримання інформації про позитивну (негативну) динаміку в ході формування і розвитку компетенцій учнів. Це необхідно для коригування процесу викладання / навчання.

Повідомляючи учням завдання, окрім чіткої інструкції щодо порядку його виконання, вчитель має повідомити термін, до якого потрібно здати цю роботу.

Варто пам'ятати, що в дистанційному режимі учням потрібно більше часу, ніж у класі, щоб упоратись із більшістю завдань. Доцільно диференціювати завдання, позначати деякі з них як необов'язкові або рекомендувати їх лише для окремих учнів.

Деяку частину завдань можна не оцінювати, лише фіксувати факт їх виконання.

Оціночна система передбачає використання як традиційних, так і сучасних форм і видів оцінювання. В даний час найбільш часто зустрічається такий вид оцінювання, як тестування. Однак не можна забувати, що тестування – це тільки один з видів контролю та оцінювання знань, умінь і навичок учнів, причому при його використанні перевіряється тільки писемна форма мови. Основну ж увагу при навчанні української мови як рідної приділяється усному мовленню учнів (аудіювання і говоріння). Отже, в першу чергу, необхідні оцінювання і контроль усних видів мовленнєвої діяльності. Слід звернути першочергову увагу на перевірку таких значущих компонентів компетенцій учнів, як уміння і навички, а також практичне використання знань.

На початку навчального року проводиться **первинне оцінювання** для виявлення рівня сформованості компетенцій учнів на уроках. **Первинне оцінювання** учнів є обов'язковим. В усіх класах слід його проводити через 2 – 5 уроків (на II тижні навчання у вересні). Первинне оцінювання складається із завдань на розвиток когнітивних компетенцій учнів з української мови і літератури зі змісту предмету. Форми первинного оцінювання визначаються вчителем. Стартовий контроль оцінюється, але оцінки в класний журнал не виставляються. Результати обговорюються з учнями, проводиться корекція. Залежно від результатів, отриманих учнями при первинному оцінюванні, вчитель вирішує яким чином організувати повторення матеріалу.

Сумативне (підсумкове) оцінювання проводиться в кінці кожного навчального півріччя. Доцільно проводити не більше 2-х підсумкових контрольних робіт в V-IX класах. Після вивчення кожного модуля також проводиться контроль і оцінювання пройденого, визначається рівень сформованості певних одиниць компетенцій.

В ході *формативного і сумативного* оцінювання можна використовувати як традиційні види оцінювання: усне опитування, письмова робота, тест, так і додаткові: проект, портфоліо, самооцінювання т. ін. Вид і форма оцінювання за вибором вчителя. Слід врахувати, що деякі учні не мали можливість повноцінно включитися в навчальний процес в період карантину. Якщо під час стартового контролю було виявлено прогалини, вчителю необхідно побудувати свій план роботи так, щоб приділити даним темам більше часу і дати можливість усім учням відновити знання, необхідні для формування і розвитку певних компетенцій. Планування годин, відведених на закріплення /повторення /поглиблене вивчення матеріалу **під час дистанційного навчання** (жовтень 2021 року), в усіх класах є **обов'язковим**;

- планування та вивчення нового матеріалу є можливими тільки після відпрацювання певних навичок та вмінь учнів, аналізу учнівських результатів, отриманих під час первинного оцінювання, й переглядаються / корегуються залежно від отриманого результату;
- не змішувати щоденний контроль виконання поурочних завдань учнів з оцінюванням – *формативним* (без оцінок або з виставленням тільки гарних оцінок за шкільні продукти) і *сумативним*;
- здійснювати сумативне оцінювання після вивчення навчального розділу /модуля і оцінку результатів навчання згідно з Методологією, розробленою МОКД РМ (наказ № 70 від 30.01.2020 р.; посилання: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_modificare_regulament_evaluare.pdf).

Учням п'ятих класів на початку навчального року (вересень-жовтень) не виставляються оцінки згідно з п. 45, 46 Положення про оцінку та виставлення оцінок за результатами навчання (затверджено наказом МОКД № 70 від 30.01.2020 р), що допомагає їм пройти адаптивний період від оцінювання на базі дескрипторів, яке було в початковій школі, до поступового переходу до оцінювання за допомогою оцінок.

При оцінюванні навчальних продуктів учнів педагоги спираються на *Референціал оцінювання 2014 року*. (<https://mecc.gov.md/sites/default/files/referentialul.pdf>) і самостійно розробляють критерії оцінювання продукту, виходячи із цілей та мети уроку.

IX клас в новому навчальному році працює за Курикулумом 2010 року, але вчитель може використовувати список творів из Курикулума -2019 для IX класа.

Перші два тижні в V-х класах не задаються і домашні завдання.

Дистанційне навчання слід розглядати і як фактор підвищення рівня професійної компетентності вчителя з певної дисципліни. У зв'язку з цим на локальному або муніципальному / районному / республіканському рівні рекомендується проводити семінари, конференції, майстер-класи, тренінги. Є можливість ознайомитися з матеріалами Міжнародної конференції по роботі з цифровими ресурсами, яку організували на запрошення координаторів платформи **Educațieonline**.

Незважаючи на особливості навчального року, учні повинні мати можливість брати участь в онлайн конкурсах, олімпіадах, конференціях з української мови та літератури.

Моделі навчальних продуктів

Пропонуємо орієнтовний список навчальних продуктів – письмова і електронна форма (див. таблицю).

Письмові продукти	Щоденник / Щоденник читача Колаж Тематичні бесіди Вітальні промови і т. д. Єсе Лист до улюбленого героя Повідомлення Концептуальні карти Текстове резюме	Інтерв'ю Інтерв'ю у два/три кроки (пункту, дії) Larbook (Записник) Портфоліо / Тематичне портфоліо Плакати / Тематичні плакати (постери, афіші) Афіші / Плакати / Флаєри (флаєрс) Індивідуальні/групові проекти Інфографіка Scrapbook (Альбом, записки) Рекламні ролики Тематичне дослідження
Продукти у електронному форматі	Е-колаж Бук-трейлер Електронні повідомлення Електронні/цифрові портфоліо Електронні цифрові постери Презентації (PowerPoint)	Реальні/віртуальні екскурсії Аудіо-відео інтерв'ю Аудіо-відео запису Читання журналів в аудіо/аудіо-відео форматі.

Корисні посилання

- Відеоуроки <http://educatieonline.md/Video>
- [INSTRUMENTE WEB PENTRU A PREDA CU VIDEO – YouTube](#)
- Експрес-уроки О. Авраменка: <http://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroky>
- Безплатні відеоуроки з української мови та літератури: <https://www.pedrada.com.ua/news/3769-qqn-16-m6-15-06-2016-bezplatnvideouroki-z-ukrainsko-movi-ta-literaturi>
- Кінофільми, що допоможуть засвоїти шкільну програму з української літератури: <https://pedpresa.ua/161892-kino-dopomozhut-zasvoyity-shkilnuprogramu-z-ukrayinskoyi-literatury.html>
- Лайфхаки з української мови: <https://www.youtube.com/watch?v=QGQRjUp814k>.
- Всяка всячина з української мови! 100 завдань-карток для повторення: <https://www.youtube.com/watch?v=scxXULoy4Gk>
- Онлайнуроки: https://www.youtube.com/watch?v=Epu8MGBxdjo&list=PLo55sx3uqU0yOWWATpd_BevnS2W1
- Інтерактивні вправи з української мови: <https://learningapps.org/index.php?category=100&ps=> потрібна реєстрація
- Електронна бібліотека української літератури: <https://www.ukrlib.com.ua/books/>

- Тренажер з правопису української мови:
<https://www.google.com/search?ei=xLsSX7evDKXprgTRlYmIBg&q>
- Всяка всячина з української літератури: <https://www.youtube.com/watch?v=1eKEtnjDDm4>

Домашнє завдання

У 2018 році Міністерство освіти, культури і досліджень видало Інструкцію про дозування домашніх завдань, яка повинна регулювати надмірне навантаження учнів. (Наказ № 1249 від 22.08.2018)

Акцентуємо увагу на правильному дозуванні домашнього завдання. Обсяг домашніх завдань на кожен предмет не може перебільшувати 1/3 завдань, які виконуються в класі, під час уроку.

Домашнє завдання передбачає тему, вивчену в класі і не вимагає додаткових індивідуальних досліджень. Учитель дає пояснення завдання для виконання і критерії його оцінювання.

Учителі повинні спланувати роботу такого обсягу і змісту, щоб учні не відчували перевантаження. Для цього необхідно враховувати зайнятість учнів з інших дисциплін у цей день, темп і ритм роботи учнів, стан їхнього здоров'я.

Завдання не повинні перебільшувати обсяг пропонованої домашньої роботи. Недопустимим є перевантаження учнів завданнями, які містяться у додаткових посібниках, зошитах з друкованою основою: зафарбовування малюнків, складання схем, таблиць, виконання додаткових завдань і вправ, написання домашніх творів тощо.

Перевірка домашньої роботи проводиться на кожному уроці, протягом 10 - 15 хвилин. Не оцінюється учень, який не виконав домашнє завдання правильно або неповністю.

Класному керівникові необхідно здійснювати сумарний підрахунок усіх домашніх завдань на той чи інший день відповідно до інструкції (сума всіх усних та письмових завдань з усіх навчальних дисциплін, номери завдань, сторінки та ін.), їх обсяг і ступінь складності з урахуванням особливостей всіх учнів класу.

Завдання повинні бути посильними для самостійного виконання учнями. Не можна пропонувати завдання за невідпрацьованим матеріалом, який не пояснювався на уроці, оскільки в такому випадку вся складність засвоєння навчального матеріалу переноситься з уроку на домашню роботу.

Домашні завдання не даються учням на вихідні, святкові, канікулярні дні, після сумативного та формативного оцінювання.

Розподіл часу для виконання домашнього завдання

Учитель має розумно оцінювати час для виконання домашньої роботи. У початкових класах час на виконання домашнього завдання не перебільшує 45-60 хвилин в день, не більше 5 годин на тиждень.

Організація методичної роботи з вчителями

Основні завдання методичної роботи:

- Ефективне впровадження в навчальний процес **інтегрованих** уроків.
На серпневих міських / районних методичних об'єднаннях та подальших методичних засіданнях та семінарах рекомендується обговорити такі питання:
- текстологічний підхід до вивчення української мови та літератури і формування навчальних компетентностей учнів;

- сучасні технології навчання української мови і літератури;
- роль вчителя і його професійна компетентність в забезпеченні ефективності впровадження курикулуму 2019 року видання;
- адаптація навчального процесу з дисципліни в умовах дистанційного навчання у зв'язку з пандемічною ситуацією;
- узагальнення досвіду роботи трьох років впровадження Курикулуму-2019;
- проектування ефективного навчального середовища на уроках української мови і літератури в умовах дистанційного навчання;
- особливості структури різних типів уроку;
- формування читацької культури учнів, розвиток естетичного смаку;
- форми роботи з підвищенням грамотності, культури мовлення учнів.

Алла Нікітченко, доктор педагогіки, головний консультант Міністерства освіти і досліджень Республіки Молдова

Курлянцева Ольга, вища дидактична категорія, Теоретичний Ліцей імені В.Сухомлинського, м. Єдинець